

Konečný, Lubomír Jan; Merta, Jiří

Zjišťovací průzkum středověkých fortifikací v okolí Nového hradu u Adamova

Archaeologia historica. 1976, vol. 1, iss. [1], pp. 231-252

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139150>

Access Date: 22. 08. 2024

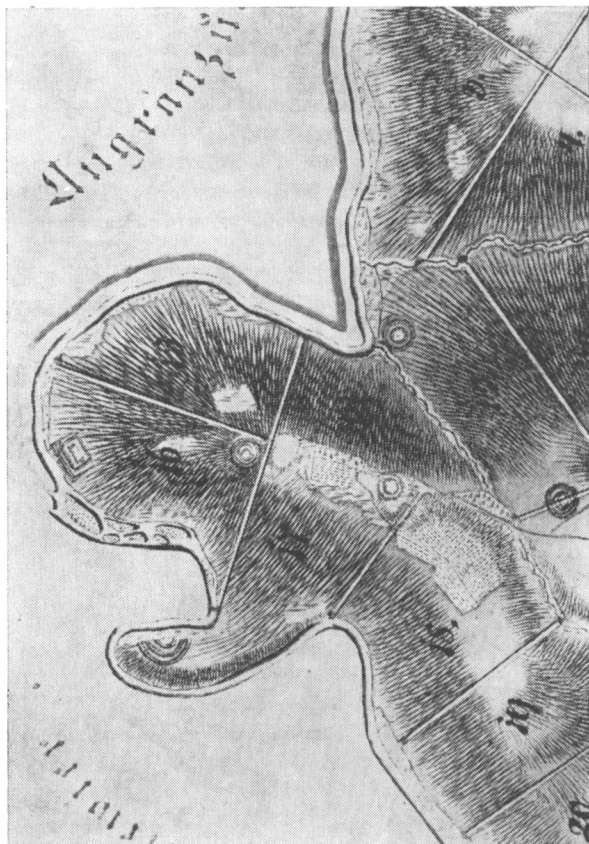
Version: 20240822

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Zjišťovací průzkum středověkých fortifikací v okolí Nového hradu u Adamova

LUBOMÍR KONEČNÝ—JIŘÍ MERTA

V souvislosti s památkovým zabezpečením a novou kulturně-společenskou prezentací tzv. Nového hradu, kterou zajišťuje na nejbližší léta KSSPPOP v Brně, bylo objeveno v okolí zříceniny několik téměř úplně neznámých zemních opevnění, která upřesňují poznatky o stavebně-historickém vývoji hradu a jeho obranném zabezpečení a zároveň dokládají svým způsobem ojedinělý typ drobné fortifikace doby pozdněgotické,

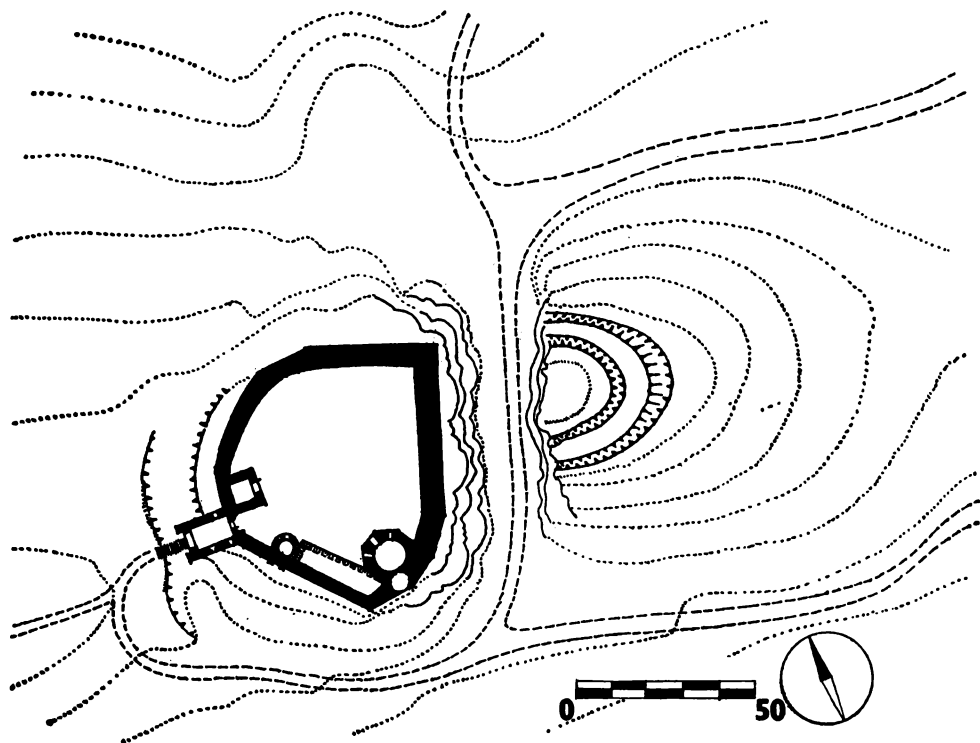

Obr. 1. Mapa lesního katastru obce Olomučan z r. 1794, na níž jsou vyznačeny obě zříceniny spolu se čtyřmi zemními fortifikacemi.

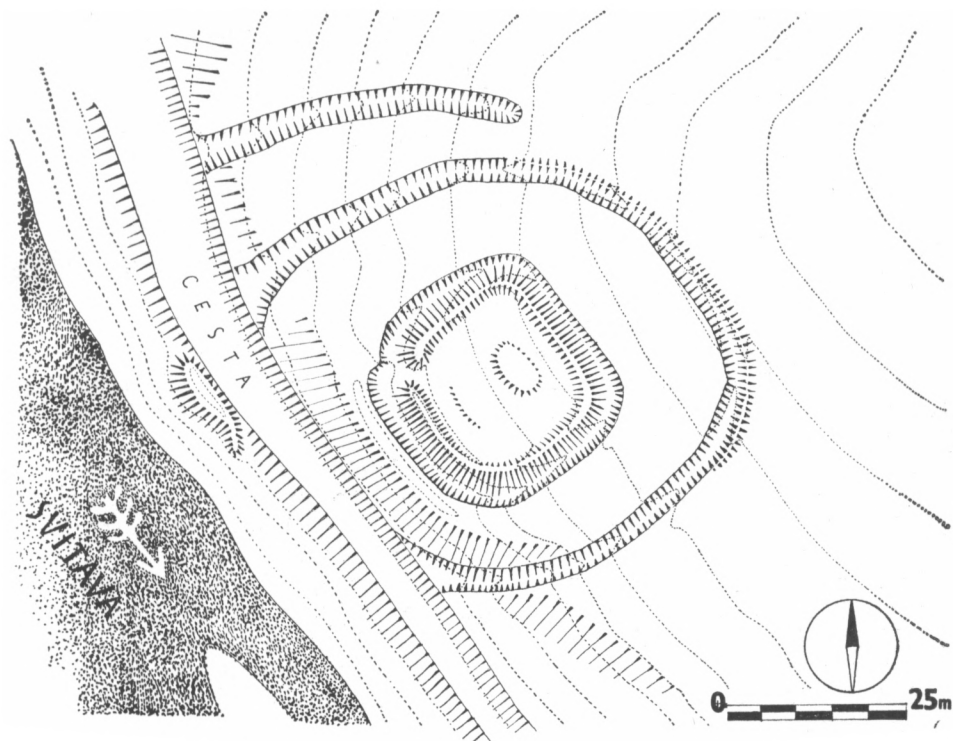
Všech 5 opevnění se koncentruje v okruhu do 1 km kolem zřícenin tzv. Nového a Starého hradu. O existenci některých z nich se okrajově zmínili R. Vermouzek¹ a již předtím i když značně nejasně adamovský rodák F. Pór.² Poloha 4 opevnění je vyznačena, jak jsme zjistili, na rukopisné mapě lesního katastru obce Olomučan z r. 1794 (obr. 1).³ Páté opevnění se nachází bezprostředně před tzv. Novým hradem.

Z dosavadní literatury, dotýkající se problematiky Nového hradu nelze čerpat věrohodných poznatků. Akceptovat nelze ani nejnovější práce Hosáka,⁴ který ztotožnil tzv. Starý hrad s hradem Ronovem, který byl podle pramenů vybudován v šedesátých letech 14. stol. Tyto rovnice se však jeví ve světle hmotných pramenů pouhou konstrukcí.

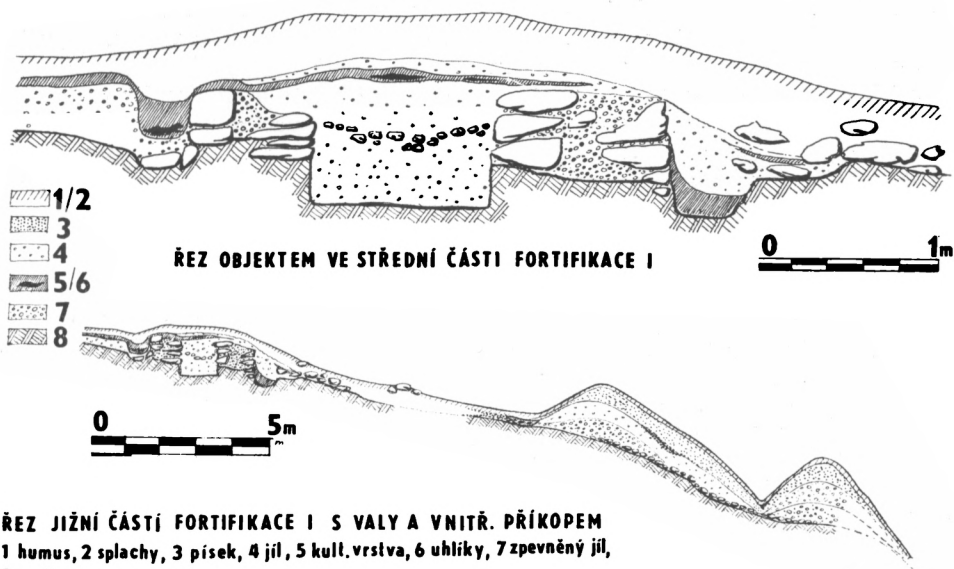
Ve skutečnosti byl objekt tzv. Nového hradu pouze předsunutým opevněním (vybudovaným r. 1493) vlastního hradu na konci ostrožny, který vznikl podle svého stavebního typu někdy kolem poloviny 13. stol. K tomuto sídlu (nazývaném nově Starý hrad) je tedy nutno vztáhnout název Nový hrad – Nové hrady, který je doložen prameny poprvé jak se zdá, teprve r. 1418.⁵ Pod tímto názvem je hrad uváděn po celé 15. stol. a po vzniku předsunutého opevnění, dnes obecně známého pod pojmem Nový hrad zahrnoval tento název oba objekty. Původní název ostrožního hradu se tedy přenesl na mladší, předsunutě opevnění. Toto mělo ryze vojenský charakter a postrádalo kromě mohutné osmiboké věže, schodišťové věže a předbraní jakékoliv obytné kamenné budovy.⁶ Starší původ tohoto objektu než z r. 1493, jak udává původní letopočet nad branou, vylučuje rovněž hledisko stavebně-historické.

Obr. 2. Schéma staršího předsunutého valového opevnění před Novým hradem.

Obr. 3. Schéma fortifikace I.

Obr. 4a. Terénní řez centrálním objektem fortifikace I.
 Obr. 4b. Terénní řez spodní částí fortifikace I.

Východně od předsunutého opevnění (tzv. Nového hradu) které je odděleno od hřbetu náhorní plošiny mohutným ve skále vylámaným příkopem, jsou patrné výrazné zbytky trojnásobné valové fortifikace původně patrně oválného půdorysu, jejíž západní část byla zničena hloubením zmíněného příkopu (obr. 2). Nejde tedy o další (zemní) předsunuté opevnění, vybudované v souvislosti s kamennou stavbou tzv. Nového hradu, jak usoudil R. Vermouzek, nýbrž o staršího předchůdce tohoto kamenného opevnění, jehož náhradu si nepochybně vyžádal rozvoj palebné techniky ve druhé pol. 15. stol., zvláště po zkušenostech při obraně hradu r. 1470.

Největší ze zmiňovaných zemních opevnění (dále označujeme jako I) leží na mírně se svažujícím západním úpatí ostrožny s Novým (tzv. Starým) hradem, přímo naproti ústí šebrovského potoka bezprostředně při levém břehu Svitavy. Tvar i situování valového opevnění těsně nad řekou je schematicky zakreslen (v podobě dosud neporušené nynější komunikací) do rukopisné mapy přilehlého údolí Svitavy z přelomu 18. a 19. stol.⁷ Jde o areál zhruba kvadratického půdorysu se zaoblenými rohy o straně asi 25 m (obr. 3). V severozápadním nároží je dosud patrný původní vstup do objektu. Tento okrsek je opevněn sypaným valem, před nímž probíhal do skály ostře zahluobený příkop, jak bylo zjištěno terénním řezem (obr. 4b). Opevnění obíhá další příkop s nízkým vnějším valem, který vymezuje prostor jakéhosi předhradí, nejširší na severovýchodní straně (směrem do svahu). Na opačné straně, nad řekou, bylo opevnění mohutnější a sevřenější. Uprostřed vnitřního areálu byla patrna vyvýšenina vzniklá destrukcí neznámého objektu. Napříč této mírně vyvýšeniny jsme položili v r. 1972 informační sondu, kterou jsme po materiálově významných a bohatých zjištěních rozšířili a posléze plošně odkryli větší část objektu (kromě severní části).

Výzkumem bylo zjištěno, že jde o relikty někdejšího dřevěného objektu s kamennou, hlinou pojenou substrukcí. Podezdívka z lomového kamene tvořila na vnitřní straně ovál o osových délkách 100 a 120 cm; vnější líc podezdívky byl dochován pouze v části, patrně z řezu východ–západ (obr. 4a). Bohatě nálezy keramických střepů a železných předmětů se koncentrovaly především v obvodových žlábcích kolem objektu a v kamenné destrukci. V obvodových žlábcích byly nalezeny v popelovité vrstvě rovněž zuhelnatělé zbytky nadzemní dřevěné konstrukce. Množství střepů bylo získáno při rozebírání destrukce kamenné podezdívky na vnějších stranách objektu. Při západním okraji destrukce byla odkryta plocha červeně vypálené mazanice, která patrně souvisela se zmíněným objektem, jak také napovídá její obvodové ohraničení kameny pokračující severním směrem. Na této ploše bylo rovněž nalezeno několik zlomků konstrukčních částí kachlí. Z vertikální stratigrafie i ze získaného nálezu souboru vyplývá, že jde o jednotný zánikový horizont z druhé pol. 15. stol. Již z nálezu souboru samotného, především keramiky, je možno usoudit na obytnou funkci této centrální stavby, jejíž přesnější podoba zůstane patrně neznámou.

Keramikou z lokality I můžeme pomocně rozdělit do 6 základních skupin:

A. Běžné šedé zboží velmi kvalitně tvrdě vypálené, o síle střepu 2,5–4 mm. Typologicky se jedná o užitkové větší nádoby hrncovitého charakteru většinou s páskovými uchy (s výzlabkem), ale i bez nich (I A 5, A 6). Vyskytují se i pokličky. Ucha byla ve všech zjištěných případech dodatečně přilepována. Dna vykazuje ve všech případech stopy po odříznutí z rychle rotujícího hrnčířského kruhu. Zboží je zhotoveno z velmi jemné hrnčířské hmoty, která až na vyjimečné případy (I A 5) neobsahovala slídu. Povrch nádob má často kovový lesk (I A 6 až A 14), který je typický zvláště pro kolkované zboží. Výzdoba sestává

z kolků příbuzných typů řazených v pásu na rozhraní hrdla a výdutě s lehkým sklonem za sebou. Tento pás bývá ohraničen nahoře i dole horizontálními rýhami (I A 6, A 7, A 10, A 13, A 14). V jednom případě byl zjištěn kolkovaný motiv rybích šupin, pokrývajících převážnou část výdutě v 19 horizontálních řadách (I A 5).

Okraje jsou ve všech případech ven vyhnuté. Jde o varianty vodorovně vytažené – ovalené (I A 10, 12, 13, 22) případně různě hraněné (I A 4, 7, 8, 9) až přehnuté (I A 5, 6, 11, 13, 16, 18, 19). Někdy se vyskytuje výžlabek pro pokličku (I A 8, 23). Rovněž se vyskytuje límcovitý okraj (I A 1, 17), a odsazení od okraje (A 20, 23).

B. Výraznou skupinu představuje bělavé keramické zboží, v němž lze rozlišit 2 druhy materiálu. Jednak velmi jemné, bělavé keramické těsto, z jehož střepů bylo možno slepit fragment větší nádoby s vysokým hrdlem a dodatečně přilepeným uchem (snad džbánů), jehož horní část výdutě byla zdobena červeně malovanými přerušovanými obloučky (I B 1). Jde o zatím jediný doklad červeně malované keramiky na lokalitě. Ostatní nalezené zlomky jsou vyrobeny z poněkud zrnitějšího materiálu, jehož ostrivem byl křemenný písek. Hmota má okrový nádech. V rámci této skupiny lze rozlišit podle stupně vypálení zboží se střepem šedým až bílým, nebo jen povrchovým zabarvením některých částí nádoby do běla (I A 15 až 23) v různé intenzitě odstínů šedé barvy. Konečným stupněm vypálení bylo patrně získání kovově šedavého zvonivě vypáleného střepu o značné tvrdosti.

Nejvýraznějším střepem byl zlomek hrnku s páskovým uchem (I B 2). Dále byly nalezeny zlomky mělkých misek s nepravidelnou polokulovitou výdutí (I B 3 – snad kahánků?), a zlomek hrnce s odsazeným límcovitým okrajem (I B 5). Dále to byly zlomky velkých poklic o vnějším průměru 220 mm (I B 4).

C. Další skupinu tvoří růžově zbarvené zboží, jehož střepy ukazují na nádoby velkých rozměrů (vnější průměr okraje 22–24 cm) o poměrně tenkém střepu 2,5–4 mm. Výduť některých nádob (miska I C 2 a hrnec I C 1 a d.) je zdobena kolkem rybích šupin horizontálně kladených do pásů. Dále byla rozzeznána skupina střepů velké mísovité nádoby o síle 5 mm, jejíž okraj byl vodorovně vytažen, o průměru dna 15 cm (I C 6). Okraje nádob jsou ven vyhnuté, ovalené (I C 1a, 3, 4, 7, 8) svisle (I C 2, 5) či vodorovně vytažené (I C 6), límcovitě konicky vně vytažené (I C 5, C 9), i vodorovně hraněné.

D. Do této skupiny jsme zahrnuli střepy tzv. brněnských pohárů bez ohledu na materiál z něhož byly vyrobeny. Jeho barva kolísá od bělavé ke středně šedé. Střepy poháru I D 1 jsou z homogenně zpracované šedavé hmoty. Síla střepu tohoto poháru se směrem vzhůru zmenšuje (od 3,5 do 2,5 mm). Z podobného materiálu je i střep poháru I D 3. Okraj jiného pohárku (I D 2) je z bělavé tenkostěnné masy. Výduť je zdobena vertikálními římsovitými pásky.

E. Od dosud popsaného zboží se výrazně lišily zlomky několika ložtických pohárů (min. 4 exemplářů) a 1 hrnce (I E 3, 6).

F. Jiným výrazným celkem bylo polévané zboží. Základní keramická hmota byla cihlově zbarvená, jemně zpracovaná. Poleva vnitřních stěn nádob je sienovitě hnědá. V některých případech (I F 1a, F 1b) byla přes základní glazuru nestejněměrně přelita další žlutavá poloprůsvitná glazura. Tato v několika případech stekla i přes vývalkovitě členěný vnější okraj nádoby až k jejímu podhrdlí. Další dva silnostěnné střepy byly zevnitř a částečně i vně opatřeny žlutohnědou polevou. Podobnou, avšak průsvitnější polevou byly opatřeny jiné dva tenkostěnné střepy, zatímco skupina drobných střepů z další, blíže neurčitelné nádoby měla zevnitř sienovitě hnědou neprůhlednou polevu. Výrazně se lišila vnější olivově zelená iridizující poleva nádobky z bílé hmoty s dovnitř

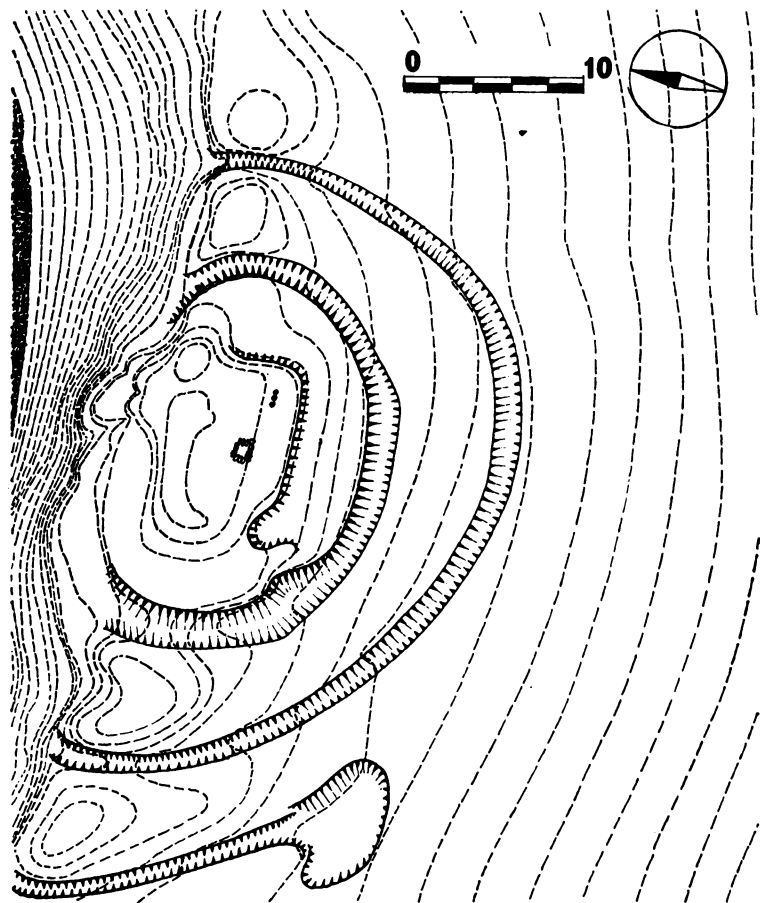
zataženým okrajem členěným na vnější straně na místě lomu okraje římsou (I F 2).

Inventář železných předmětů z lokality I:

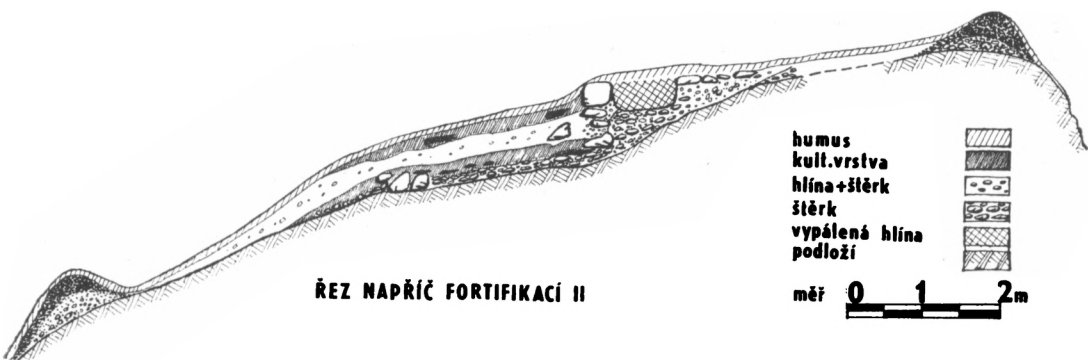
1. 1 ks fragment čtvercového železného plechu 70×65 mm, užití neznámé,
2. 1 ks zlomek nožíku, délka 155, šířka 15 mm,
3. 1 ks zlomek drobného nožíku, délka 80 mm, šířka 6 mm,
4. 2 ks zlomky ostruh – silně zkorodovány délka 100 mm a 70 mm,
5. 2 ks drobné obdélné přezky s řapem,
6. 3 ks samostřílové hroty kosočtvercového průřezu s tulejí.

Fragmenty kachlí náležejí k typu komorových nikových, s patrně kvadratickým, otevřeným ústím.

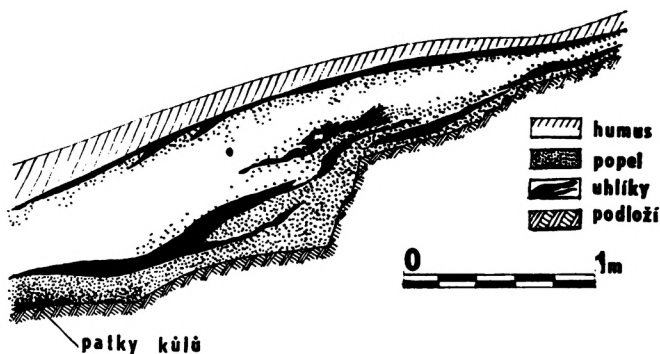
Další opevnění (označujeme II) je situováno na skalnatém opyši ostrohu, vyběhajícího na západ ze hřbetu, na němž jsou obě zříceniny. Skalnatý vrcholek opyše byl obehnan dvojnásobným valem vymezujícím půlkruhovitý areál, jehož rovná severní strana je nepřístupně uzavřena strmou skalní stěnou svise

Obr. 5. Schéma fortifikace II.

ŘEZ NAPŘÍČ FORTIFIKACÍ II

DETAIL STRATIGRAFIE FORTIFIKACE II

Obr. 6a. Terénní řez fortifikací II.
Obr. 6b. Stratigrafie ústředního objektu fortifikace II.

spadající do řeky, která opyš obtáčí. Vstup do opevnění byl od západu dosud slabě patrnou komunikací, která procházela nejprve kratším úsekem třetího, v tuto stranu předsunutého valu. Do vnitřního objektu se vstupovalo po hřebeni těsně při okraji skály nad řekou (obr. 5).

Vnitřní plošinu objektu o zhruba obdélném půdoryse (asi 12×8 m) jsme v roce 1973 protnuli sondou na skalnaté podloží ve směru sever–jih, která byla později protažena přes vnitřní val sypaný z drobného šterku a příkop (obr. 6a).

Skalnaté podloží plošiny bylo srovnáno ve dvou úrovních vytvářejících schodek vysoký asi 50 cm a upraveno mazanicovým výmazem. Na okraji horní plošiny byly následujícím plošným odkryvem zjištěny zbytky soklu otopného zařízení. Sokl o obdélném půdorysu asi 170×110 cm byl kladen z velkých lomových kamenů na hlínu. Kolem něj se koncentrovaly nálezy konstrukčních i reliéfních částí kachlů. Rovnoběžně s průběhem schodku, který patrně rozděloval obytný objekt na dvě místnosti byly zjištěny stopy po kulové konstrukci jižní obvodové stěny. Zůstaly z ní zachovány pouze koláčovité zbytky tří kúlů o průměru 20–25 cm přisedlé k srovnanému skalnímu podloží, které však byly pozdějším neodborným a svévolným zásahem nenávratně zničeny. Vedle řady kúlů byly na dně schodku objeveny zuhelnatělé zbytky vodorovně ložených dřev. Rovněž v destruktční stratigrafii byly objeveny fragmenty zuhelnatělých kuláčů z jehličnatého dřeva (patrně jedle) o průměru přes 20 cm.

Za dosavadního stavu odkryvu je možno předpokládat, že šlo o dvoupro-

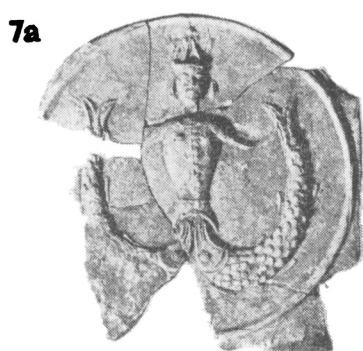
storovou obdélnou obytnou stavbu dřevěné konstrukce vybavenou honosnými kamny. Je pravděpodobné, že stavba byla minimálně dvoupodlažní a měla charakter věže. Nejmocnější vertikální stratigrafie byla zachována nad nižší úrovní podlahy (obr. 6b).

Keramiku z lokality II. je možno pomocně rozdělit obdobně jako materiál z polohy I:

A. Běžné šedé, velmi kvalitně vypálené zboží jehož hmota neobsahuje příměs slídy, event. pouze v nepatrném množství. Výjimku představuje několik střepů (II A 7, II A 13), popelavě šedé až černé hmoty s velkými šupinkami rozemletého svoru. Typologicky jde opět o užitkovou keramiku převážně větších tvarů s dodatečně přilepovanými uchy (hrnce s uchy, džbány, pokličky). Dna byla v naprosté většině případů odřezána.

Výzdoba v pohrdlí sestává opět z horizontálních řad téměř svisle nebo šikmo řazených kolků a z horizontálních rýh. Některé nádoby byly patrně různým stupněm vypálení zbarveny do bělava až růžova. Okraje jsou opět ven vyhnuté až přehnuté, ovalené. Velké procento nálezů představují okraje převíslé hroditě vytažené, svisle hraněné a šikmo podseknuté (II A 13a, b, c), které pocházejí většinou z nejspodnější nálezové vrstvy. Zajímavým exemplářem je torso pohárku o obsahu cca 1 dl (II A 11).

B. Zboží z bělavé hmoty je zastoupeno fragmentem džbánu (II B 1) a několika indiferentními střepy z nichž 1 je částečně malován červenou barvou,

Obr. 7a. Kachle – čelní stěna s motivem meluzíny, foto J. Vrbová.
Obr. 7b. Kachle – čelní stěna s motivem sv. Jiří, foto J. Vrbová.
Obr. 7c. Kachle – čelní stěna s motivem veverka s kozorohy, foto J. Vrbová.

jiný zdoben šikmými taženými vpichy a další kolkem dvěma horizontálními pásy vstřícně orientovaných trojúhelníků.

C. Růžově až cihlově zbarvená keramika je zastoupena vysokou mísou zdobenou na horní ploše okraje obloučkovým kolkem (II C 1). Hmota obsahuje značnou příměs slídy a spodní část nádoby je nepravidelně vypálena do tmavěšeda podobně jako další střepy některých nádob. Překvapující je okolnost, že nádoba byla zhotovena na podsýpce, s čímž nepochybně souvisí také fragment pozitivně vystupující značky na dně (asi kříž v kruhu). Dále byly zjištěny tenkostěnné střepy nádob se svisle vytaženým okrajem zdobeným žlábkou a s kolkovaným motivem horizontálních řad spojených půlobloučků na výduť.

F. Na zlomcích tří nádob lze rozeznat různobarevné glazování. Polita byla pravidelně vnitřní část nádoby, v jednom případě nesouvisle i výduť. Barva byla buď hnědočervená (1 střep), hnědá (1 střep), nebo hnědočerná (3 střepy z téže nádoby).

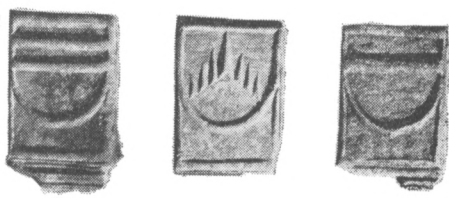
Inventář železných předmětů z lokality II:

1. 1 ks železný nůž s ostrím trojúhelníkovitého průřezu, délka 17 cm, délka ostří 10 cm,
2. 1 ks železná objímka, průměr 3 cm, šířka 2 cm,
- 3a. 5 ks hřeb s dříkem obdélného průřezu s obdélnou hlavicí, dřiky 1–2× pravouhle zahnuté, délka 6–8 cm,
- 3b. 1 ks hřeb s dříkem obdélného průřezu (torso) a kruhovou plochou hlavou, průměr 23 mm, délka 30 mm,
- 3c. 1 ks hřeb s plochou hlavou,
4. 1 ks kónický kolík, průměr 7/9 mm, délka 58 mm,
5. 1 ks část kovaného řetězu (udidlo?), 2 články,

7d

7e

Obr. 7d. Kachle – čelní stěna s motivem Adama a Evy, foto J. Vrbová.

Obr. 7e. Ukončující články kamen s heraldickými motivy, foto J. Vrbová.

6. 1 ks válečkový zámek s klíčem,⁸
7. 4 ks rohové kování truhlice s hřebem,
8. 5 ks samostřílový hrot s tulejí o čtvercovém-kosočtvercovém průřezu.

Nálezy kachlů z fortifikace II lze v zásadě registrovat:

A. Komorové kachle bez čelní vyhřívací stěny.

1. Základní řádkový kachel výklenkový s otevřeným ústím čtvercového formátu (bez čelní vyhřívací stěny) s nehlubokou kuželovitou komorou uzavřenou kruhovou plochou o průměru 14 cm (nejmasovější výskyt).
2. Menší kachel tohoto typu s obdélníkovým ústím o kratší straně 12,5 cm, rovněž bez čelní stěny (snad z kordonové římsy soklové, nebo nástavcové části kamen). Prokazatelně 2 ks.
3. Nádobkovitý – hrncovitý kachel s kruhovým ústím o průměru 120 cm (6 ks) s ven vytaženým seříznutým okrajem (II C, obr. 2a, b). Komora je prorážena zvenčí (prstem) kruhovými záchytnými otvory. Zachovány pouze menší fragmenty. Nálezy nádobkovitých kachlí se koncentrovaly uprostřed destrukce v nejspodnější nálezové vrstvě, což naznačuje, že pocházely ze zřícené klenby kamen.

B. Komorové kachle s čelní vyhřívací stěnou.

4. Kachel s nehlubokou celouzavřenou kuželovitou komorou s kvadratickou čelní stěnou o straně 21,5 cm, zdobenou reliéfně:
  - a) do kvadrátu vepsaný kruh s motivem melusiny (fragments 2 exempl.) – obr. 7a,
  - b) do kvadrátu vepsaný kruh s motivem sápadajícího se dvouocasého, korunovaného lva (fragments 2 exempl.),
  - c) do kvadrátu komponovaný motiv gotické kružby z obloukovitých výsečí s vepsanými trojlísty a čtyřlísty.
5. Kachel s čelní stěnou velkého obdélníkového formátu (37×21,5 cm) situovaný na výšku, s poloválcovou komorou proříznutou elipsovým vyhřívacím otvorem a ve spodní ploše ještě polooválnou výsečí o poloměru asi 3 cm. Reliéfní pojednání čelní stěny:
  - a) motiv pějšího sv. Jiří probodávajícího draka, v pravém horním rohu klečící korunovaná ženská postava v rouše (fragments 2 exempl.) – obr. 7b,
  - b) dvojice kozlů (kozorohů) vzpínajících se na dostředně komponovaný strom s listy a plody, na němž sedí veverka požírající žalud (fragments 2 exempl.) – obr. 7c,
  - c) Adam a Eva před stromem poznání (fragments 4 exempl.) – obr. 7d.
6. Ze 6 zlomků prolamované gotické kružby lze předpokládat typ stěnového kachle výklenkového s čelní stěnou prolamovanou architektonickým motivem.

Ukončující články kamen, lepené hrncířskou hlinou k horní římsě tvořily obdélné keramické destičky (5×7 cm) s reliéfně vyvedenými erbovními štítky (3 dvojice, 6 exempl.) – obr. 7e.

Na nároží kamen byly osazeny torované sloupky o průměru přes 2 cm (5 zlomků).

Globálním srovnáním nálezových souborů z obou dosud zkoumaných fortifikací lze prokázat jejich vzájemnou příbuznost. Keramiku z obou souborů je možno v zásadě synchronizovat. Pro kontrolu časového zařazení obou souborů do rámce 2. třetiny 15. stol. je možno srovnat jejich keramiku mimo jiné také s nálezovým celkem nádob z penězokazecké dílny v jeskyni u Koněprus,⁹ hodnověrně datovatelným do 60 a 70 let 15. stol., tedy kolem roku 1470, který

považujeme za terminus ante quem pro naše lokality (obléhání Nového hradu Uhry).

Nálezy kachlí se ycelku hlásí do doby kolem pol. 15. stol. Jak lze soudit z dochovaných typů a reliéfních výzdobných motivů, šlo o technicky i umělecky poměrně velmi vyspělá pozdněgotická kamna, uplatňující funkční principy kachlí stěnových (nikových) a komorových, jejichž největší rozkvět v Čechách spadá do druhé pol. 15. stol.¹⁰ Běžný řádkový výklenkový kachel s kuželovitou komorou a kvadratickým ústím se patrně vyvinul v pokročilém 15. stol. z krátkého středního tyglíkovitého kachle, popř. z nízkého miskovitého kachle se čtvercovým ústím. Zajímavý je doklad chronologického styku vyspělých typů komorových a nikových s kachly nádobkovitými s kruhovým ústím, které jsou považovány za všeobecně starší.¹¹

Reliéfní výzdobu čelních stěn kachlí lze všeobecně považovat za projev umělecky značně vyzrálý, zvláště pokud máme na mysli hlediska kompoziční stavby. Na této skutečnosti nic nemění poněkud archaicky, značně schematicky pojatý sv. Jiří (s oděvem charakteristickým ještě pro konec 14. stol.), nestaticky situovaný do prostoru nad drakem, stejně jako klečící ženská postava v pravém rohu.

Zbývající dvě opevnění jsou utvářena po typologické stránce analogicky jako fortifikace I, od níž se liší hlavně rozměry. Lokalita III se nachází na mírně svažitém terénu plošiny severovýchodně od tzv. Nového hradu, od něhož je vzdálena necelých 300 m (obr. 8). Mohutné valové opevnění uzavírá zhruba vejčitý půdorys, jehož širší strana je přivrácena ke svahu a prolomena původním vstupem. Velikostí se tato lokalita nejvíce blíží poloze I. Obdobně jako na lokalitě I jsou v opevněném areálu patrný zbytky z destrukce dostředně situovaného objektu. Zde jsme provedli pouze povrchový sběr, kterým byl získán

Obr. 8. Pohled na fortifikaci III od východu, foto J. Merta.

jen 1 významnější stěp z nádoby s nepravidelnou polokulovitou výdutí, přímo vytažený, polítný uvnitř zelenohnědou glazurou, který je typologicky i svým materiálem velmi blízký keramice získané z fortifikací I a II.

Konečně poslední valové opevnění (IV), je překvapivně položeno na příkrém svahu při jeho úpatí nad ústím potůčku stékajícím od Nového hradu do Svitavy (obr. 9). Rovněž zde je patrný vnitřní areál opevněný sypaným valem, který obklopuje podobně jako na fortifikaci I vnější val s příkopem. Vnitřní plocha opevnění byla v minulosti částečně narušena recentním zásahem. Z této lokality nemáme dosud žádných srovnávacích nálezů.

Opevnění III můžeme předběžně synchronizovat s oběma dosud zkoumanými fortifikacemi i pro jeho podobu s lokalitami I a IV, kterou možno označit za typologicko-funkční. Opevnění bezprostředně před tzv. Novým hradem je konečně datováno před r. 1493 výstavbou tohoto objektu jehož příkopem bylo porušeno.

Jde nyní o to, čím bylo situování těchto zemních opevnění podmíněno a jaký mělo smysl. Domníváme se, že funkčně – typologická podobnost fortifikací i polohová podmíněnost všech lokalit souvisí s jejich záměrným situováním u původních přístupových komunikací k hradu, což bylo v případech I a IV nepochybně příčinou jejich vzniku ve svahových, obranně a zvláště sídelně velmi nevýhodných polohách. Smyslem všech pěti fortifikací bylo především palebné ovládnutí přístupových cest k hradu v určitých klíčových polohách. Jednalo se tedy o jednotlivá zemní předsunutá opevnění. Snaha oddálit nepřítele od hradu byla historicky podmíněna rozvojem palebných zbraní v první pol. 15. stol. Jaká však byla konkrétní historická úloha jednotlivých opevnění?

Z pohledu na topografickou situaci je zřejmé, že opevnění II a IV střežila důležité přechody přes řeku ve skalnatém údolí (obr. 10). Z úseku mezi nimi byl tak k hradu jediný možný přístup přes vodu při tvrzi I, ležící proti ústí šebrov-

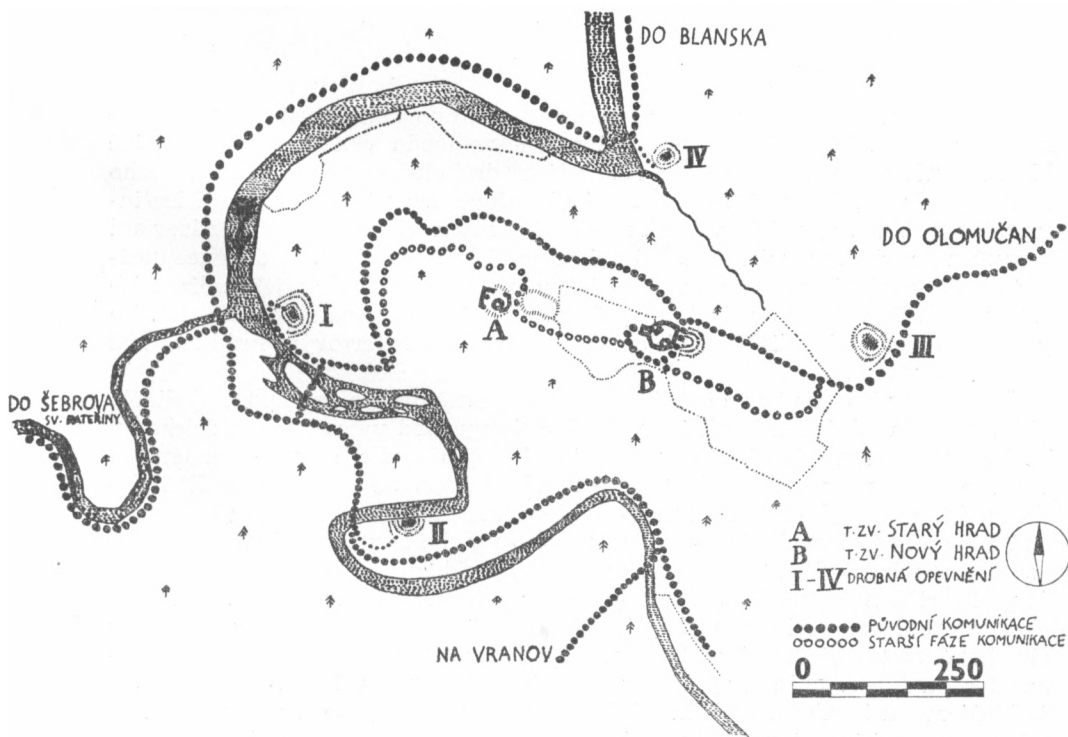

Obr. 9. Pohled na fortifikaci IV, foto J. Merta.

ského potoka, podél něhož vedla komunikace příčně spojující starou trstenickou a mladší svitavskou stezku. Přechod u tvrze II existoval ještě v minulém století a je vyznačen v katastrální mapě z r. 1826. Nacházel se přímo pod opyšem s fortifikací II, na jehož úpatí v blízkosti přechodu jsou dosud patrné stopy někdejších objektů, od nichž stoupala přístupová cesta k tvrzi II. Existenci zmíněného přechodu dokládá ještě akvarel F. Richtera z 30. let min. století (obr. 11). Jediná přístupová komunikace k hradu z údolí Svitavy byla tedy kontrolována tvrzí I. Průběh úvozu cesty od tvrze I k původnímu hradu lze pak dodnes sledovat. Novější komunikace se od původní cesty odděluje a směřuje k šíjovému příkopu tzv. Nového hradu, prochází příkopem, obchází tzv. Nový hrad a ústí na náhorní plošinu před hradem.

Přístupovou komunikaci k hradu od východu, tj. především od Olomučan, popř. i z hřebene od severovýchodu (cesta k tzv. Čertovu hrádku) kontrolovala a palebně ovládala tvrz III a oválovité zemní opevnění bezprostředně před pozdějším, tzv. Novým hradem.

Osada Olomučany ovšem k panství Nového hradu původně nenáležela. Není však vyloučeno, že k panství patřilo dosud neznámé osídlení s pluzinou v poloze Bačina (asi 1 km od hradu).¹² Otevřenou otázkou zůstává dosud příčinnost situování Nového hradu (i tzv. Čertova hrádku) ve staré železářské oblasti, zahrnující širší okolí Olomučan. Těžba a zpracování železa je v této oblasti archeologicky doloženo hmotnými nálezy již pro 10.–12. stol.¹³ Dosud však neznáme hmotné důkazy kontinuity zdejší těžby a zpracování rud pro období 13.–16. stol., i když písemné prameny 15. století o výnosu v novohradských „hor“ vypovídají. V tomto období se patrně výroba železa přesunula do údolí k vodním

Obr. 10. Celková situace obou zřícenin s polohou všech drobných fortifikací včetně původních komunikací.

Obr. 11. Akvarel F. Richtera ze 30. let 19. století. V pozadí Nový hrad. Portál tzv. Hradského tunelu je do-
datečně (nesprávně) dokreslen. MG, B 2361.

tokům, v souvislosti s použitím mechanismu vodního kola. Výstavbou Nového hradu již v pol. 13. stol. pojišťoval si patrně zeměpán výnos ze zdejší rudné oblasti, k níž se asi soustřeďoval také zájem držitelů sousedního blanenského panství – olomouckých biskupů.¹⁴ Není vyloučeno, že v této souvislosti lze interpretovat již spor knížete s biskupem o Blansko r. 1131.¹⁵ Samotný název vsi Olomučan dokládá, že vnitřní kolonizaci kraje biskup prováděl. Je dokonce možné, že biskup založil k ochraně vlastní těžby tzv. Čertův hrádek, jehož dispozice s válcovou věží vetknutou do čelní zdi napovídá období druhé pol. 13. stol. To by také vysvětlovalo bližší souvislost Olomučan s tzv. Čertovým hrádkem než s Novým hradem.

Není vyloučeno, že ke zmíněným zemním opevněním lze vztáhnout ojedinělé doklady plužin údajně existujících v údolí Svitavy před vybudováním železnice. Větší počet polí příslušejících k lokalitě II bylo podle starých pamětníků zavezeno vykopanou horninou blízkého tunelu.¹⁶ Podobně k fortifikaci III náležela snad původně plužina ležící na planině směrem k Olomučanům.¹⁷ Předpokládaná existence těchto plužin by naznačovala, že vedle fortifikačně-strategického významu všech lokalit nebyla zcela nepodstatná sídelně-hospodářská složka dodávající fortifikacím také zdánlivý charakter zemanských tvrzí. Opevnění II je dokonce velmi podobné malému výšinnému skalnímu zemanskému hrádku doby pohusitské, sestávajícího obvykle z jediné velké obytné věže, tvarově přizpůsobené terénu (např. hrádek Oltářík u Lovosic z doby po r. 1426).¹⁸

Vzájemnou konfrontací jednotlivých poznatků docházíme k přesvědčení, že se jedná o specifický typ pozdněgotických fortifikací typologicko-situačně podmíněných existencí staršího hradu, zároveň však výrazně obytného charakteru,

popř. s vlastním hospodářským zázemím. Držitelé těchto opevnění byli patrně již od samého počátku v závislosti na majiteli, resp. dočasném držiteli hradu a byli mu povinováni vojenskou službou.

Je proto sotva pravděpodobné, že můžeme držitele fortifikací ztotožnit s okolními zemanými zmiňovanými v níže uvedených listinách. R. 1486 svědčí „slovutní a věrohodní mužové“ ze vsí tehdejšího Nohohradského panství, „že to povie což od svých starších slyšeli, že jest tak za markraběte bylo a za pánuův kteríž Nové hrady drželi, to v své pamieti znají od sedmdesáti let z nich někteří, že žádný okolní zemanín, kněz ani jiní, kteří své lesy pod horami při markrabských horách mají, práva nemá prodávati, neb mýtiti, než když markrabské hory zavrú, tu od chvíli z dobré vuoli pánuov, kteří Nový hrad drží mohú sobie svých uprodati...“¹⁹ R. 1489 vyznává Ješek Svojanovský z Boskovic a na Růdnici... „za své mladosti, jak jsem k rozumu přišel a w Nový hrad s panem bratrem svým se uvázal, že jsem slýchal od hajných i od jiného lidu, že zemané pod horami novohradskými přisedící jeleny honiti práva nemají, ani lesuův mýtiti, když novohradské hory provolají a mýtié a to sú tak za mého drženie bez náhrady zachovávali nehoníce, ani lesuův prodávajíc a to mi jest dobře v paměti, že se to tak dále...“²⁰

Z obsahu listin je zřejmé, že obě mají stejný smysl – pojistit majiteli panství veškerý výnos z celého panství novohradského. Podle svědků z první listiny (Hynek a Jan bratři z Brodku, Štěpán ze Syvec, Pardus z Pozořic, Kříž z Babic, Jiřík z Březiny) je zřejmé, že tito okolní „zemaníni, knězi neb jiní, kteří své lesy pod horami při markrabských horách mají,“ stejně jako (patrně ti samí) „zemaníni pod horami novohradskými přisedící“ z druhé listiny sotva asi mají s bezprostředním okolím hradu nějakou souvislost.²¹ Z povahy předmětné věci lze rovněž dovodit, že by zeměpán stěžil asi dovolil usazení nezávislých zemanů přímo na úpatí vlastního hradu.

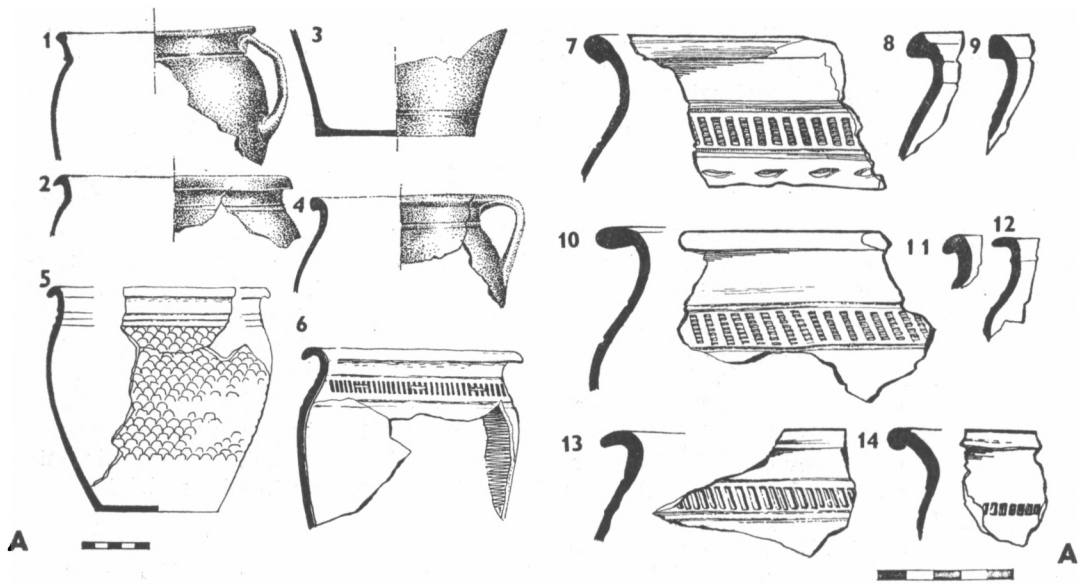
Jediným písemným dokladem, který je možno podle našeho mínění vztažovat ke zmíněným fortifikacím je zmínka v listině z r. 1470 v níž jsou vypisovány podmínky smlouvy mezi Ladislavem z Podmanína hejtmanem lidu Matyášova na Moravě a Bačákem ze Švábenic, zplnomocněncem svého pána Čenka Kuny z Kunštátu o obležený zámek Nové hrady.²² V listině se praví: „Všichni vězni, kteříž jsou zjímáni s obojí strany a na zámku byli neb na baštách jakž zámek jest obehán, ti mají propuštění býti“. Zmíněnými „baštami“ nemohla být totiž myšlena fortifikace vlastního hradu, neboť jeho dispozice ani původní předložené předhradí neobsahovaly žádné architektonické články adekvátní tomuto výrazu.

K ověření a upřesnění časového vročení fortifikací významně přispěl náležiště ukončujících článků kamen na lokalitě II. Ve třech dvojicích se zde opakoval erb pánů z Kunštátu, erb rodu z Boskovic a konečně erb se dvěma vodorovnými pruhy v horní části štítu, jehož genealogická příbuznost s oběma ostatními zůstává zatím nejasná. Domníváme se, že jde pravděpodobně o znak některé z vedlejších linií pánů z Kunštátu – snad Drnovické.²³ Genealogické spojení kunštátského a boskovického rodu na Novohradském panství lze sledovat ve dvou liniích:

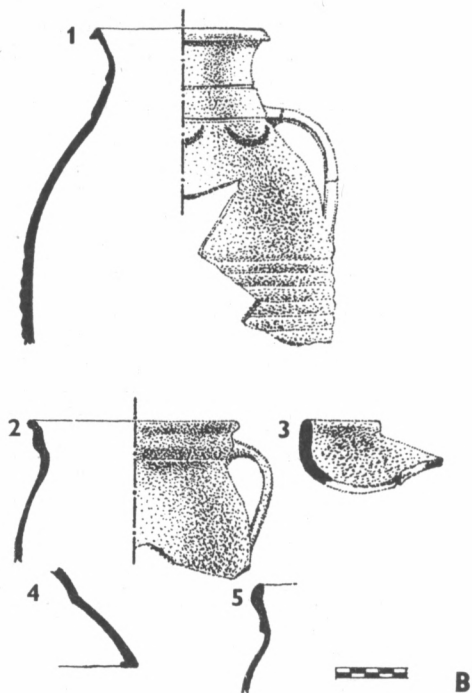
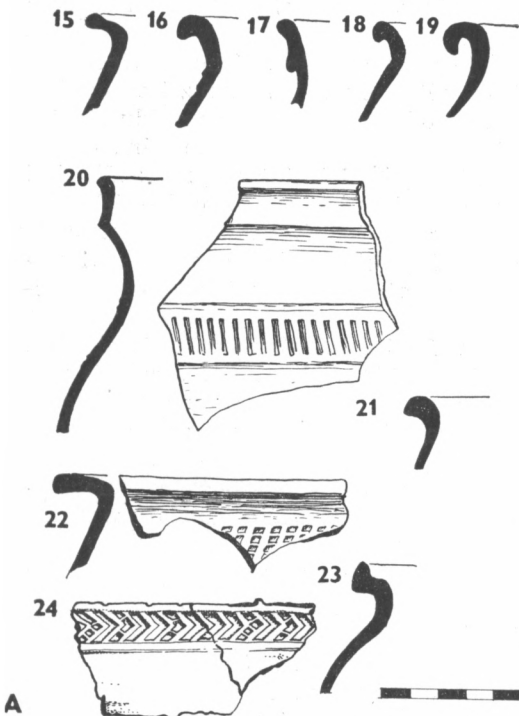
Od r. 1432 drželi zástavou panství sirotci po Oldřichu z Boskovic, bratři Ješek, Jindřich, Jaroslav a Oldřich.²⁴ Podle pozdějších dokladů víme, že posléze na Novém hradě seděli ze jmenovaných jen Ješek a Jindřich, kteří byli r. 1437 ještě nedospělí. Vyplývá to i z pozdějšího Ješkova svědectví v uvedené listině z r. 1489. Jindřich měl r. 1446 za manželku Kateřinu, dceru Smila Kroupy z Kunštátu, Loučan a Bludova.²⁵ Manželka Ješkova není známa.

Vedle toho byla Machna z Boskovic, sestra Beneše a Vaňka již r. 1447 pro-

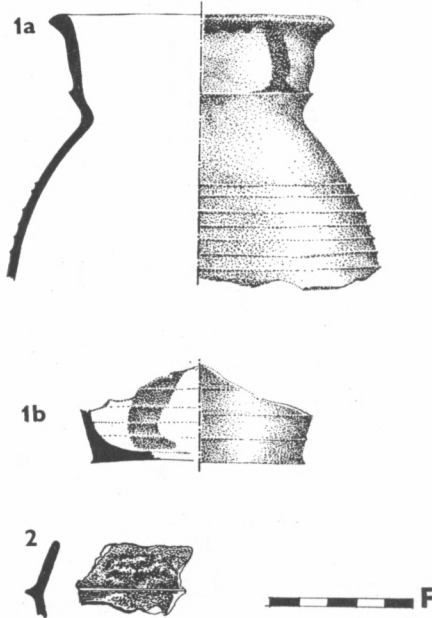
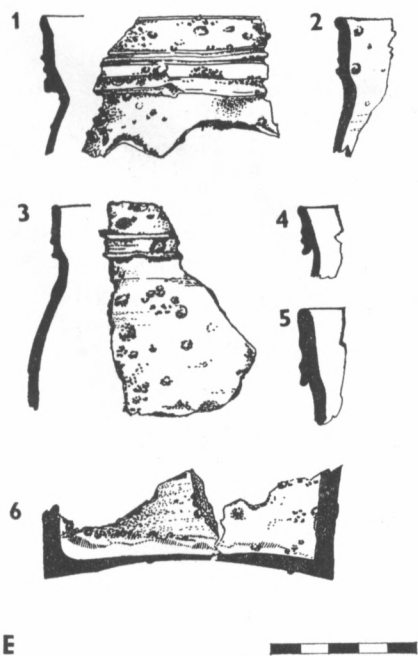
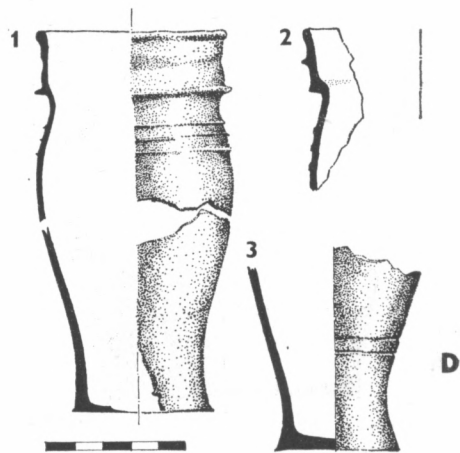
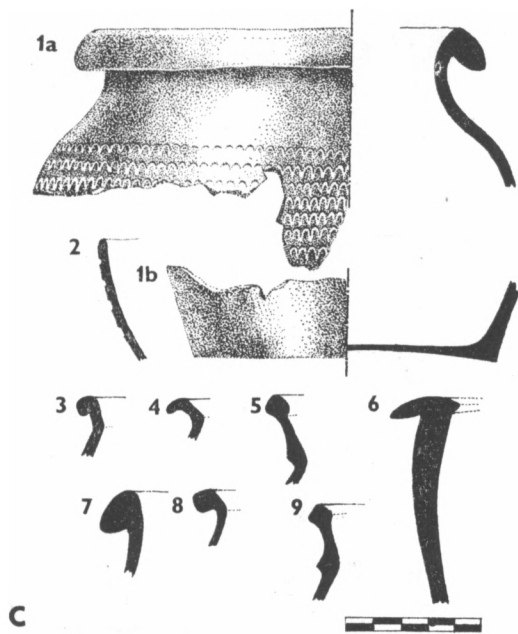

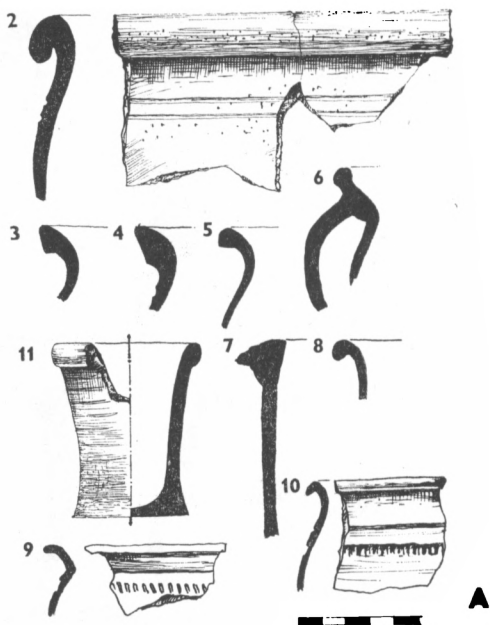
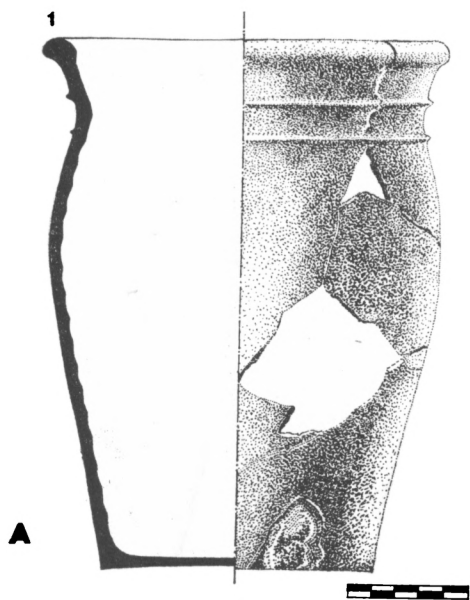
Tab. I A

Tab. I A-B. Keramika z lokality I.

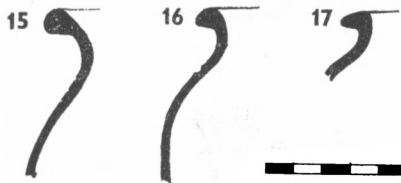
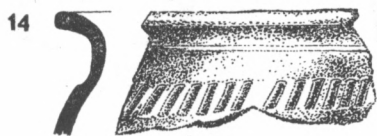
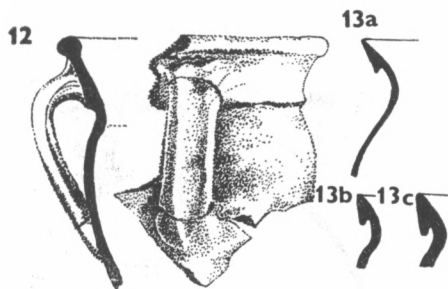

Tab. I C-F. Keramika z lokality I.

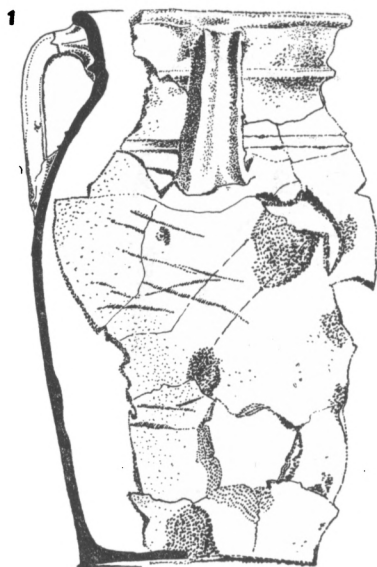

A

A

A

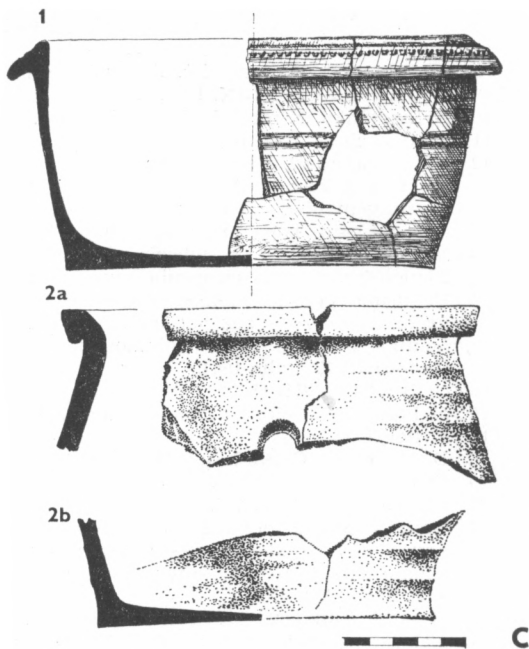
B

Tab. II A-B. Keramika z lokality II.

vdána za Kunu z Kunštátu a Bole-
radic,²⁶ jejichž synu Čenkovi Ku-
novi z Kunštátu byl r. 1466 zápis-
ně zastaven Nový hrad.²⁷ Král Jiří
z Poděbrad totiž při nástupu na
trůn převedl zástavu markrabské-
ho zboží Novohradského na Kun-
štátské, neboť r. 1460 již připsal
Jindřichovi z Boskovic, asi náhra-
dou za Nový hrad 3000 kop grošů
na hradě Svojanově, kde již před-
tím také seděl jeho bratr Ješek.²⁸
Čeněk Kuna z Kunštátu držel No-
vohradské panství až do r. 1470,
kdy po obležení a obsazení Matyá-
šovým vojskem přešel hrad zpátky
na Matyášovy straníky Dobeše a
Beneše Černoohorské z Boskovic.²⁹
Předtím však r. 1467 hrad Čeněk
Kuna důkladně opravil, na což mu
král Jiří připsal 300 kop grošů.³⁰

Z uvedených skutečností vy-
plývá, že nálezový soubor tvrze II
můžeme časově nejdříve vřadit do let
(1437) 1446–1470. Z obou nazna-
čených možností je však pravděpodobnější, že kachlíky a tedy i tvrz II pocháze-
jí z období dvacetiletí před r. 1460, kdy na Novém hradě seděli Jindřich a Ješek
z Boskovic. Po svém zániku r. 1470 nebyla již sledovaná zemní opevnění osidle-
na a jejich fortifikační funkce byla nahrazena výstavbou jediného, mohutného
a kamenného předsunutého opevnění (tzv. Nového hradu), dobudovaného ro-
ku 1493.

Jde snad ještě o to, zda erb se dvěma vodorovnými pruhy náležel neznámé
manželce spoludržitele hradu Ješka, nebo event. přímo držiteli fortifikace, jenž
mohl být z řad nižší šlechty. Pravděpodobnější asi bude první alternativa,
s ohledem na obdobnou trojici erbů na předbraní tzv. Nového hradu, nebo na
pozděgotických klenebních štítcích blízkého kostela ve sv. Kateřině, kde jsou
vedle znaků tehdejších spoludržitelů panství a budovatelů tzv. Nového hradu –
Beneše a Dobeše z Boskovic rovněž erby jejich manželek.

Tab. II C. Keramika z lokality II.

Poznámky

- 1 R. Vermouzek, Nový hrad u Adamova, VZAO XI, 2, 1967, 5–6.
- 2 F. Pór, Vzpomínky na okolí Adamova, VZAO IV, 4, 1960, 9–10.
- 3 StA Brno, F 31/5567.
- 4 L. Hosák, Ke vzniku středověkých hradů v okolí Brna, AUPO, Historica I, 1960, 273 n.; L. Hosák, Historický místopis okr. Blansko v období feudalismu, Okr. archiv v Blansku 1965, 13. „Nový Hrad“ správně rozlišil od „nového hradu Ronova“ již V. Brandl in: *Analecta topografica, ČMMor.* 1880, 170–171.
- 5 „in villa Lazanky prope Nowa castra“ – ZDB XI, 525.
- 6 Srov. D. Menclová, Vliv husitských válek na pozdněgotickou fortifikační architekturu, *Umění IX*, 1961, 5, 464–465.
- 7 StA Brno, F 31/5574.

- 8 J. Merta, Nález válečkového zámku a klíče na středověké fortifikaci pod Novým hradem, VVM XXVI, 1974, 2, 165 n.
- 9 A. Hejna, P. Radoměřský, Penězokazecká dílna v jeskyni „Mincovna“ na Zlatém Koni u Koněprus, PA XLIX, 1958, č. 2, 532, obr. 19.
- 10 Z. Smetánka, K morfologii českých středověkých kachlů, PA LX, 1969, č. 1, 252.
- 11 Srov. Z. Smetánka, 1. c. 246, 251.
- 12 V. Knies, Vlastivěda Moravská, Brno 1902, 135 uvádí, že podle lidové tradice stávala ves v trati Bařina (sic). Pomístní název Bačina je doložený také pro zalesněnou stráň na pravém břehu Svitavy naproti opevnění I a II. Lze jej odvozovat pouze od slovního základu „baba“, nebo od obhájce hradu r. 1470 Bačáka ze Svábencí?
- 13 V. Souchopová, Stopy železářské výroby z ranné doby středověké v Olomučanech a na Blanensku, Sborník okresního muzea v Blansku I, 1969, 41–46.
- 14 Ve druhé pol. 13. stol. si olomoučtí biskupové osobovali monopol na těžbu kovů na území své državy bez jakéhokoliv ohledu na královský regál. (Srov. L. Hrabová, Ekonomika feudální državy olomouckého biskupství ve druhé pol. 13. stol., AUPO 20, Historica VI, Praha 1964.)
- 15 CDB I, 115; FRB II, 223.
- 16 F. Pór, Vzpomínky na okolí Adamova, VZAO IV, 4, 1960, 9.
- 17 F. Pór, 1. c.
- 18 D. Menclová, České hrady II, Praha 1972, 331–332, obr. 488, 489.
- 19 StA Brno, G 124, č. 250.
- 20 StA Brno, G 124, č. 255.
- 21 Zaniklý Brodek nemohl být při Svitavě pod Novým hradem proto, že je k r. 1365 jmenován mezi osadami panství hradu Ronova (ZDB IV, č. 228), jež bylo k Novohradskému panství připojeno teprve později.
- 22 StA Brno, A 1, č. 381.
- 23 Srov. J. Pilňáček, Staromoravští rodové, Vídeň 1930, 136, 336. Motiv melusfny, vyskytující se na kachlích z lokality II měla ve znaku jevišovická větev pánů z Kunštátu (srov. V. Král, ryt. z D. Vody, Heraldika, Praha 1900, 134–135; J. Siebmacher's Wap-penbuch IV., Nürnberg 1899, Taf. 27).
- 24 StA Brno, G 124, č. 170, J. Pilňáček (Rodokmen pánů z Boskovic – tab; Staromoravští rodové, 1. c. 33) mylně uvádí, že Machna byla sestrou Ješka a Jindřicha z Boskovic.
- 25 Srov. V. Brandl, Libri citationem et sententiarum, Brno 1887, III č. 938 a ZDO X, 381.
- 26 ZDB XII, 648; V. Brandl, 1. c. IV č. 899 (s. 175). Srov. pozn. 24.
- 27 A. Sedláček, Zbytky reg. králů řím. a čes. z let 1361–1480, Historický archiv č. 39, Praha 1914, č. 1801.
- 28 StA Brno, G 124 č. 203. Již r. 1447 se píše Ješek také po Svojanově a Jevičku (V. Brandl, 1. c. III, č. 1197, s. 656). Oba bratři drželi společně Novohradské panství aspoň do r. 1460 (srov. listinu z r. 1460 o zastavení dvora v Jehnicích Janovi z Drozdové Hory – StA Brno G 124, a později půhon Jana z Drozdové Hory – Brandl, 1. c. VI, č. 1234, s. 207).
- 29 StA Brno, G 10, č. 894, f. 85, 85 v.
- 30 A. Sedláček, Zbytky reg. 1. c., č. 1813, s. 267.

Zusammenfassung

Eine Erkundung mittelalterlicher Befestigungen in der Umgebung der Burg Nový hrad (Neue Burg) bei Adamov

In einem Umkreis von 1 km um die Ruine der sogenannten Neuen Burg bei Adamov liegen fünf kleine Schanzen, die bisher kaum bekannt waren. Die vorläufige Erkundung zweier Schanzen brachte ein unerwartet reiches Fundinventar, das eine relativ genaue Datierung und Ermittlung der historischen Funktion dieser Lokalität gestattete.

Die größte und mächtigste Befestigung (I) liegt auf einem mäßigen Hang des Fußes der Landzunge mit der Neuen Burg, gegenüber der Mündung des Šebrovský-Baches, über dem linken Ufer des Svitavaflusses. Das Innenareal besitzt einen quadratischen Grundriß mit abgerundeten Ecken und etwa 25 m Seitenlänge, ist mit einem angeschützten Edrwall und Graben befestigt und wird von einem den Raum einer Art Vorbung umschreibenden weiteren Graben umgeben. In der Mitte des befestigten Areals wurde die Destruktion eines hölzernen Objektes und lehmgefügte Bruchsteinuntermauerungen eines

ovalen Grundrisses mit inneren Achsenlängen von 100 und 120 cm freigelegt. In der Steindestruktion und an ihrem Umfang lagen in der Aschenschicht des verlorenen Horizontes zahlreiche keramische Scherben und Fragmente eiserner Gegenstände (Sporen, Messer, rechteckige Zungenschnallen, rhombisch profilierte Armbrustpfeilspitzen mit Köcher). Die von einer rasch rotierenden Töpferscheibe geschnittene Keramik war von guter Qualität, über graurosa und weißliche Farbtöne bis zu metallischem Oberflächenglanz klingend hart gebrannt. Der charakteristische Dekor besteht aus verschiedenartigen Prägungen, die Streifen am Oberteil der Bauchung bilden und manchmal den ganzen Gefäßkörper bedecken. In typologischer Hinsicht handelt es sich meist um größere topfartige Gebrauchsgefäße, mit nachträglich angeklebten Henkeln und verschiedenen Varianten ausgestülpter Ränder. Häufig sind auch Stürzen und man findet keramisches Gut aus feiner weißlicher Masse (ein Krugfragment mit rot gemalten, unterbrochenen kleinen Bogen), Scherben sogenannter Brünner Pokale und Lošticer Ware (4 Pokale, 1 Topf). Im Nordteil des untersuchten Abschnittes wurde eine Fläche rot gebrannten Mauerlehms teilweise freigelegt, wo man Stücke von Kammer- und Nischenkacheln mit offenbar quadratisch geöffneter Mündung fand.

Die nächste untersuchte Erdschanze (II) liegt südlich der soeben beschriebenen Stelle auf einem felsigen Landzungenausläufer, der im Westen vom Bergkamm mit der Neuen Burg ausgeht. Die felsige Höhe des Ausläufers war mit einem Doppelwall umgeben, der ein halbkreisförmiges, an der geraden Seite mit einer schroffen Felswand zum Fluß abfallendes Areal umschrieb. Die Innenfläche des Objektes (etwa 12×8 m) war zu zwei Höhenniveaus geschichtet, die offenbar ein turmartiges hölzernes Objekt räumlich teilten. Den Bau beheizte ein prunkvoller, auf einem Steinsockel (170×110 cm) stehender Kachelofen. Nach den erhaltenen Kacheltypen und ihrem Reliefdekor zu schließen, handelte es sich um einen technisch und künstlerisch hochstehenden spätgotischen Ofen, der die Funktionsprinzipien der Wand- oder Nischenkacheln und Kammerkacheln vereinte. Es wurde der Typ einer Kammerkachel ohne frontale Heizwand (einschließlich einer Töpferkachel mit kreisförmiger Mündung), Mit frontaler Heizwand quadratischen Formats (und kegelförmiger Kammer) und einer großen rechteckigen hochformatigen Kachel (mit halbzylindrischer Kammer) festgestellt. Unter den eisernen Gegenständen ist der Fund eines zylindrischen Schlosses mit Schlüssel bemerkenswert. Das keramische Inventar entspricht jenem der Lokalität I.

Die Fundensembles der beiden untersuchten Befestigungen lassen sich synchronisieren und in die Zeit um die Mitte des 15. Jahrhunderts einstufen, in die auch die Kachelfunde gehören. Die Lokalität III steht der Lokalität I typologisch sehr nahe und lag auf der Hochfläche von der Neuen Burg. Auch die Befestigung IV ist in typologischer Hinsicht identisch, allerdings wesentlich kleiner als die Lokalität I. Überraschenderweise liegt sie an einem Steilhang des linken Flußufers der Svitava. Die letzte Befestigung befand sich unmittelbar vor der Neuen Burg, deren Burggraben sie sekundär gestört hatte. Der Bau dieser sogenannten Neuen Burg, die in Wirklichkeit bloß eine Vorbefestigung der frühgotischen Burg am Ende der Landzunge war, kann man in das Jahr 1493 verlegen.

Die typologische Ähnlichkeit der meisten Befestigungen und ihre (oft überraschende – IV, I) Lage war von den ursprünglichen Burgzugängen am Ende der Landzunge bedingt. Alle Befestigungen verfolgten den Zweck, Schlüsselpositionen dieser Zugänge unter Beschuß halten zu können. So hütete die Befestigung II und IV die einst wichtigen Flußübergänge, zwischen denen die Kommunikation auf dem gegenüberliegenden Ufer verlief. Von diesem Abschnitt führte der einzige Weg auf die Burg von Westen, den die Befestigung I unter Kontrolle hielt. Den Zugang zur Burg von Osten beherrschte die Befestigung III und die ovale Erdschanze vor der späteren sogenannten Neuen Burg. Es handelte sich also um einzelne rechteckige Vorbefestigungen, die in typologischer und lagemäßiger Hinsicht an die Existenz der älteren Burg gebunden waren, zugleich aber auch ausgesprochenen Wohncharakter trugen und vielleicht sogar über ein kleines wirtschaftliches Hinterland verfügten (Andeutungen eines Flurbilds). Die Bewohner dieser Befestigungen standen offenbar in direkter Abhängigkeit vom Besitzer, bzw. urkundlichen Besitzer der Burg. Auf diese Lokalitäten kann man die Erwähnung in der Urkunde aus dem Jahr 1470 beziehen, in der die Vertragsbedingungen zwischen Ladislav z Podmanina, dem Hauptmann der Leute des Matthias Corvinus in Mähren, und Bačák ze Svěnic, dem Bevollmächtigten des Ceněk Kuna z Kunštátu, über das belagerte Schloß Nové hrady getroffen werden, die von einer gegenseitigen Entlassung der Gefangenen sprechen, welche „auf dem Schlosse oder den Basteien waren, so diese das Schloss umgeben.“ In das Jahr 1470 kann man auch den Untergangshorizont der beiden untersuchten Befestigungen verlegen. Das System vorgeschobener Erdschanzen wurde deshalb wohl nach den Erfahrungen der Belagerung im Jahr 1470 durch eine einzige mächtige Steinbefestigung ersetzt, die im Jahr 1493 zu Ende gebaut wurde und mit der Zeit den Namen der einstigen Burg auf dem Ende der Landzunge übernahm.

Die zeitliche Einstufung des Befestigungssystems bestätigte unter anderem der Fund von sechs Ofenendkacheln an der Lokalität II, auf denen sich je dreimal das Wappen der Herren von Kunštát, der Herren von Boskovice und ein Wappen mit zwei waagerechten Streifen im Oberteil des Feldes wiederholten. Aus der historischen Analyse und den genealogischen Zusammenhängen geht hervor, daß der Kachelofen und damit auch die Feste II aus dem Jahrzehnt vor 1460 kommen, als auf der Neuen Burg die Brüder Jindřich und Ješek z Boskovic saßen.